

مقایسه سلوک در تعارض جاذب - جاذب با دافع - دافع دانشجویان روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر

امیر حسین خوشنام

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر

Khoshnam43@yahoo.com

چکیده

هدف تحقیق مقایسه‌ی سلوک در تعارض از نوع حرکتی جاذب - جاذب با دافع - دافع دانشجویان روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر بود. یافته‌های پیشین مدعی بودند که در تعارض جاذب - جاذب آزمودنی‌ها زودتر به تصمیم‌گیری خواهند رسید و در تعارض دافع - دافع تأمل و فرار مورد انتظار است. مسئله تحقیق بررسی تجربی این پیش‌بینی‌ها بود. به این منظور تعداد ۸۷ دانشجوی رشته روان‌شناسی که از ترم اول سال تحصیلی ۱۳۹۹ - ۱۴۰۰ و در دو ترم متعاقب آن درس روان‌شناسی تجربی را انتخاب کرده بودند در آزمایش آزمایشگاهی شرکت کردند. در آزمایشی انفرادی و به کمک تعارض‌نگار در موقعیت تعارضی قرار گرفتند. برای داده‌پردازی از جدول و نمودار و شاخصهای آماری درصد و نسبت برای توصیف داده‌ها و از آزمون مجذورخی (همگونی) برای بررسی استنباطی استفاده شد. یافته‌ها به این ترتیب بودند که ۷۱/۳٪ از آزمودنی‌ها ترسیم را ترجیح داده بودند و فقط ۲۸/۷٪ عدم ترسیم داشتند. درحالی‌که درصد ترسیم تقریباً در هر دو گروه یکسان بود، اجتناب از ترسیم در تعارض دافع - دافع چهار بار بیشتر بود. مجذورخی محاسبه شده برابر با ۵.۹۷۱ بود. مقدار مجذورخی نشان داد که تفاوت معنی‌داری با اطمینان ۹۵٪ بین سلوک‌های ترسیم و عدم ترسیم در موقعیتهای تعارضی جاذب - جاذب و دافع - دافع هست. از یافته‌ها معلوم شد که فرضیه تحقیق تأیید می‌شود یعنی سلوک در موقعیت تعارضی جاذب - جاذب متفاوت از سلوک در موقعیت تعارض دافع - دافع دانشجویان روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر است. بعلاوه معلوم شد که آزمودنی‌ها در موقعیت تعارض حتی از نوع دافع - دافع، عمل کردن را بر فرار ترجیح می‌دهند. یافته اخیر با یافته‌های قبلی همخوانی ندارد.

واژه‌های کلید

تعارض، سلوک، دانشجوی، آزمایشگاه، تعارض‌نگار

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

مقدمه

تعارض^۱ به فرایندی اشاره دارد که در آن اهداف نا سازگار ادراک شده چالشی ایجاد کرده‌اند. می‌تواند تعارض در سطح فردی - روان شناختی یا اجتماعی - جامعه شناختی باشد. با این حساب، هر جا که انسان هست تعارض هم هست. با این گستردگی حضور منطقی است انواع مختلفی هم داشته باشد. تعارض بین گروهها^۲ به اختلاف بین گروهها اشاره دارد. در این صورت، غیرمنتظره نیست که چالشی در درون هر یک از دو گروه هم باشد. تعارض درون - گروهی^۳ به اختلاف بین تعداد زیادی از افراد گروه اشاره دارد. در این صورت، غیرمنتظره نیست که عدم تفاهم بین دو فرد هم باشد. تعارض بین افراد^۴ به اختلاف دو فرد اشاره دارد. در این صورت غیرمنتظره نیست که در درون هر یک از افراد هم اختلاف باشد، این اختلاف در سطح فردی است. تعارض درون - فردی^۵ به اختلاف فرد با خودش اشاره دارد.

تعارض عبارت از یک حالت هیجانی منفی است که به علت ناتوانی در انتخاب دست کم یکی از دو هدف ناسازگار به وجود می‌آید. به سخن دیگر، تعارض زمانی پیش می‌آید که فرد نتواند دست کم، از دو راه سازش‌ناپذیر، یکی را انتخاب کند. روان‌شناسان به سه نوع تعارض اصلی اشاره می‌کنند که هر یک از آنها درجات متفاوتی از ناکامی به همراه می‌آورد. این تعارضها عبارتند از: جاذب - جاذب^۶، دافع^۷ و جاذب - دافع^۸ (گنجی، ۱۳۸۵).

گاه به جای آنکه بین دو هدف بیرونی تعارض روی دهد، بین یک انگیزه و ضابطه‌های درونی آدمی تعارض روی می‌دهد. به عنوان مثال خواسته‌های جنسی آدمی با ضوابطی که خود برای رفتار اجتماعی صحیح قائل است در تعارض می‌افتد. ممکن است انگیزه‌های پیشرفت با ضوابطی که آدمی برای رفتار حاکی از همکاری و همیاری قائل است متعارض باشد، یعنی کامیابی وی در گرو رقابت یا حتی زیرپاگذاردن منافع همکاران و آشنایانش باشد. تعارضهایی که بین انگیزه‌های آدمی و ضابطه‌های درونی وی روی می‌دهد غالباً د شوارتر از تعارض بین دو هدف برونی حل می‌شوند. (اتکینسون و همکاران، ۱۳۶۸)

در تعارض جاذب - جاذب، فرد باید دست کم از بین دو راه حل مساعد و خوشایند یکی را انتخاب کند؛ بنابراین، انتخاب او هر چه باشد، نتیجه مورد دلخواه و مورد آرزو به دست خواهد آمد. (گنجی، ۱۳۸۵)

در این نوع تعارض، شخص (p) بین دو راه قرار می‌گیرد که والانس مثبت^۹ هر دو یکسان است. می‌توان این حالت را به این طریق نشان داد:

+..... (p)+

^۱ Conflict

^۲ Inter group conflict

^۳ Intra group conflict

^۴ Inter individual conflict

^۵ Intra individual conflict

^۶ Approach-approach

^۷ Avoidance-avoidance

^۸ Approach-avoidance

^۹ Positive Valance (valence)

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

اگر هر دو راه به یک اندازه جاذب نباشد، در این صورت تعارضی به وجود نمی‌آید. ولی هر چه قدرت جذب یک راه بیشتر باشد، فرد را بیشتر در جهت خود «می‌کشد». (مان، ۱۳۵۲)

برخی منابع به جای جاذب - جاذب از اصطلاحات رسیدن - رسیدن، گرایش - گرایش، تعقیب - تعقیب، نزدیکی - نزدیکی یا رویکرد - رویکرد استفاده کرده‌اند.

تعارض دافع - دافع ایجاب می‌کند که فرد، دست‌کم، از بین دو موقعیت ناخوشایند یکی را انتخاب کند و هر انتخاب او به نتیجه‌گیری‌های منفی منجر می‌شود. (گنجی، ۱۳۸۵)

در این نوع تعارض، هر دو راه بیک اندازه غیر جاذب یا دافع هستند و می‌توان موقعیت فرد را در این مورد، بطریق زیر نشان داد:

----- (p) -----

(مان، ۱۳۵۲)

برخی منابع به جای دافع - دافع از اصطلاح اجتناب - اجتناب یا دوری - دوری استفاده کرده‌اند.

اشتباه نکنیم تعارض‌های درون‌فردی^۱ حالت هیجانی منفی هستند که به علت ناتوانی در انتخاب دست‌کم یکی از دو هدف نا سازگار ه شیار یا ناه شیار بروز می‌کنند. درحالی‌که «شک» عدم اطمینان و نابوری است. تردید و شک از نظر معنا و کاربرد تقریباً مترادف هستند و به جای یکدیگر استعمال می‌شوند؛ هر چند از نظر ریشه‌ای تفاوت دارند. «شک» از ریشه «شکک» به معنای داخل نمودن چیزی در چیزی است درحالی‌که ریشه اصلی واژه «تردید»، «ردد» است که به معنای برگرداندن چیزی پس از دریافت کردن می‌آید.

در هر تعارضی می‌توان انتظار داشت که سلوک متفاوتی ترجیح داده شود. مهم است که بدانیم سلوک مرجح در هر نوع از تعارض چیست زیرا در تصمیم‌گیری مؤثر است. سلوک روشی است که شخص رفتاری را بروز می‌دهد. تجلی بیرونی شخصیت یا نگرش است ویژگی بارز و عرفی حرکت و حرکات است که به صورت عادت درآمده است مخصوصاً رفتار مطابق با یک رمز است روشی که فرد به‌ویژه در یک وضعیت رسمی رفتار می‌کند، به‌خصوص آن‌گونه که می‌ایستد و حرکت می‌کند. سلوک به نحوه‌ی رفتار و ارائه خود ارتباط دارد. مؤدب بودن، خوب لباس پوشیدن و سخن‌گفتن سلوک عالی را نشان می‌دهد. مردم می‌گویند نباید بر اساس ظاهر قضاوت کنید، اما نحوه ارائه خود اهمیت دارد. نحوه لباس پوشیدن، صحبت کردن، نگاه کردن و نحوه نشان دادن خود، همه بخشی از سلوک یا رفتار است. اگر مؤدب و مفید و فراوان لبخند می‌زنید، سلوک دوستانه و مهربانانه دارید. اگر دائماً فحش می‌دهید و فریاد می‌زنید، سلوک شما منفی و خصمانه است. در سلوک بخصوص وضع جسمانی مهم است.

سلوک کنش‌های پیدای رفتار است، آن‌گونه که در ظاهر ما پیداست. مثلاً تظاهراتی که ترس آدمی را افشا می‌کنند. ظاهر و رفتار یک شخص: آن‌گونه که شخص در نظر دیگران به نظر می‌رسد مثلاً سلوک خجالتی

^۱Intrapersonal Conflicts

^۲demeanor

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

به‌عنوان اسم، تفاوت بین سلوک و شخصیت در این است که سلوک عبارت است از رفتارهای اجتماعی و غیرکلامی (مانند زبان بدن و حالات چهره) که مشخصه یک فرد است، درحالی‌که شخصیت مجموعه‌ای از ویژگی‌هایی است که شخص (یا چیز) را از دیگری متمایز می‌کند. (WikiDiff, Demeanor vs Personality - What's the difference?, ?)

به‌عنوان اسم، تفاوت بین سلوک و نگرش در این است که سلوک آنی است که در بالا معرفی شد، درحالی‌که نگرش ژست بدن یا نحوه حمل خود است.

نگرش به‌عنوان یک فعل، فرض کردن یا قراردادن در یک ژست یا جهت‌گیری خاص است. (WikiDiff, Demeanor vs Attitude - What's the difference?, ?)

تعارض درون - فردی در نظریه‌های متعدد روان‌شناسی مورد توجه قرار گرفته است. متقدم این نظریه‌ها، نظریه نافذ کرت لوین^۱ است. تعارض مورد توجه فروید، آلفرد آدلر^۲ و کارن هورنای^۳ هم بود همچنین از منابع روان‌شناسی عمومی از قدیمی‌ها مثل اصول روان‌شناسی تألیف نورمان ل مان (مان، ۱۳۵۲) و جدیدتر مثل زمینه روان‌شناسی (اتکینسون و همکاران، ۱۳۶۸) هر یک فصلی را به ترتیب با نامهای «تعارض و سازگاری» و «تعارض و فشار روانی» به موضوع پراهمیت تعارض اختصاص داده‌اند. کتاب زمینه روان‌شناسی سانتراک (سانتراک، ۱۳۸۳) هم در فصلی به فشار روانی، کنار آمدن و سلامتی اختصاص داده و در درون فصل به تعارض هم پرداخته است. این موضوع، موضوع تحقیق بسیاری از محققان نیز بوده است. همه این منابع هم معتقدند که تعارض منجر به اختلال رفتاری و جسمانی می‌شود. جالب است که معدودانند منابعی که به رابطه سلوک با تعارض پرداخته باشند و گویا منابع فقط به تعارضهایی پرداخته‌اند که منجر به اختلالی می‌شوند. اغلب دانشمندان معتقدند هر اصلی که درباره‌ی تعارضهای شدید وجود دارد در باره تعارضهای خفیف هم صادق است. البته در نظریه‌ی کارن هورنای به تفاوت تعارض در فرد بهنجار و فرد روان‌رنجور توجه شده یعنی فرد بهنجار و فرد روان‌رنجور از نظر شدت این تعارض با یکدیگر فرق می‌کنند؛ تعارض در افرادی روان‌رنجور، بسیار شدیدتر است. چه در نظریه هورنای و چه روانکاوان دیگر شاید است به تفاوت‌های دیگر تعارض فرد بهنجار و فرد روان‌رنجور توجه بیشتری شود؛ منطقی است که سازوکار روانی فرد بهنجار و فرد روان‌رنجور متفاوت باشد. اگر چنین کمبود تحقیقی در باره رابطه سلوک با تعارض هست مفید خواهد بود که این رابطه در موقعیت آزمایشگاهی مورد بررسی قرار گیرد.

علاوه بر روانکاوان، روان‌شناسان رفتارگرا هم به موضوع تعارض توجه داشته‌اند. از جمله نظریه کلارک لئونارد هال^۴ دارای یک ساخت منطقی شامل اصول موضوع^۵ و قضایا^۶ است. اصول موضوع عبارت‌اند از یک سری بیانات کلی

^۱Kurt Lewin

^۲Alfred Adler

^۳Karen Horney

^۴Clark Leonard Hull

^۵postulates

^۶theorems

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

درباره رفتار که مستقیماً نمی‌توان آن‌ها را اثبات کرد. از اصول موضوع، قضایا به صورت قیاسی استنباط می‌شود، که قابل آزمون کردن هستند. ابزار آزمون قضایا، آزمایش‌های مختلف هستند. (هرگنهان و السون، ۱۳۷۹)

اصل موضوع ۱۶ او چنین است: وقتی که احتمال وقوع دو یا چند پاسخ ناهم‌ساز در یک موقعیت وجود داشته باشد، پاسخی که بیشترین توان واکنش مؤثر لحظه‌ای (sE_{R}) را دارد به وقوع خواهد پیوست. (هرگنهان و السون، ۱۳۷۹) حال معین نکرده اگر توان واکنش مؤثر لحظه‌ای دو پاسخ یکسان باشد چه می‌شود؛ به این ترتیب، جا برای تحقیق باز است.

هدف تحقیق حاضر مقایسه‌ی سلوک در تعارض از نوع حرکتی جاذب - جاذب با دافع - دافع دانشجویان روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر بود. کار محقق این بود. اهداف جزئی عبارت بودند از:

ارائه دو محرک و دستورالعمل ترسیم آزمودنی در جهت موافق برای موقعیت تعارض جاذب - جاذب

ارائه دو محرک و دستورالعمل ترسیم آزمودنی در جهت مخالف برای موقعیت تعارض دافع - دافع

تعیین نوع سلوک در تعارض جاذب - جاذب

تعیین نوع سلوک در تعارض دافع - دافع

مقایسه‌ی سلوک‌ها در تعارض‌های جاذب - جاذب با دافع - دافع

فرضیه تحقیق این بود که «سلوک در موقعیت تعارض جاذب - جاذب متفاوت از سلوک در موقعیت تعارض دافع - دافع دانشجویان روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر است.»

تحقیق درباره تعارض از ۲۴۰۰ سال قبل سابقه دارد. در آثار افلاطون، ابن‌خلدون، هگل و بعضی حکما و فلاسفه موجود بوده است. به نظر می‌رسد اولین نظریه‌پرداز روان‌شناسی که به تعارض درون‌فردی پرداخته است لویس (۱۸۹۰ - ۱۹۴۷) است. لویس سه نوع تعارض را شناسایی کرده است: (۱) شخص با دو ظرفیت مثبت که تقریباً قدرت مساوی دارند مواجه می‌شود. (۲) شخص بین دو ظرفیت منفی که تقریباً قدرت مساوی دارند قرار می‌گیرد. (۳) شخص در معرض دو نیروی مخالف، یکی با ظرفیت مثبت و دیگری با ظرفیت منفی واقع می‌شود. (نوردبی و هال، ۱۳۶۹)

نیل میلر (۱۹۵۹) برای اولین بار درباره سه تعارض اصلی تحقیق کرد (سانتراک، ۱۳۸۳)

روش‌شناسی

تحقیق از نوع تجربی بود. تجربی نه به معنی متداول آن در میان عامه مردم بلکه به معنی مطالعه‌ی نظام‌مند پدیده‌ی مورد آزمایش بر اساس روش تحقیق علمی است. بنیادی بود به این جهت که هدف آن توسعه دانش از طریق اصلاح نظریه‌های قبلی است. شبه تجربی (نیمه تجربی) بود زیرا تصادفی سازی ناقص بود. آزمایشگاهی بود به این جهت که در شرایط تصنعی اجرا می‌شد. آزمایش آزمایشگاهی در یک وضعیت فیزیکی جدا از روال همیشگی اثرات متغیرهای مزاحم را تحت شرایط مشخص و کنترل شده به حداقل می‌رساند. یکی از بزرگ‌ترین موفقیتها در این قبیل آزمایش‌ها داشتن کنترل فراوان بر تغییرات تصادفی ممکن در تمام جنبه‌های موقعیت است. آزمایشگر می‌تواند اطمینان یابد که

سومین کنفرانس ملی پژوهش های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

محرکها در اوضاع آزمایشی یکسان هستند. امتیاز دیگر، گمارش تصادفی واحدهای آزمایشی در برابر اوضاع آزمایشی است؛ امکان اینکه گمارش آزمودنیها را به موقعیتهای تعارضی به صورت تصادفی صورت دهیم فراهم بود. وقتی شیوه آزمایشی که برای یک آزمودنی به کار بسته می شود واقعاً تصادفی تعیین شود، احتمال این که یک متغیر سوم سهواً با روش آزمایشی اعمال شده تداخل کند به حداقل می رسد؛ بنابراین، یک متغیر سوم نمی تواند بر متغیر وابسته تأثیر داشته باشد. بالاخره در آزمایش آزمایشگاهی تدابیری را می توان به طریقی نظام مند به کار بست و بدین ترتیب جزئیات اختلافات مهم را به طور جدا از هم و دقیق مشخص ساخت. بدین ترتیب می توان تعارض موردنظر را با نوع انگیزه مشارکت یکسان برای آزمودنیها فراهم آورد. آینده نگر بود زیرا داده های موردنیاز پژوهشگر درباره رویدادهایی بود که پژوهشگر باید رخداد آنها را طی دست کاری هایی نسبت به یک متغیر به وجود آورد. بالاخره، در پی بررسی اثر نوع تعارض در سلوک بود.

جامعه و نمونه برداری

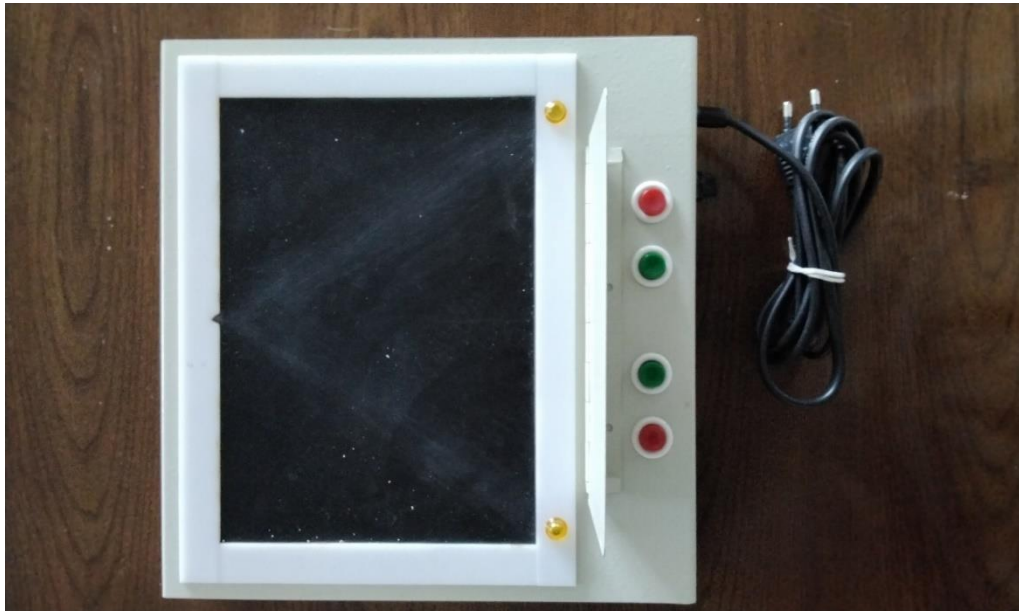
جامعه تحقیق عبارت بود از دانشجویان روان شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر. انتخاب این جامعه به دلیل ملاحظات اجرایی و آسان بودن تحقیق روی آنها بود. نمونه تحقیق دانشجویانی بودند که در ترم های اول و دوم سال تحصیلی ۱۳۹۹ - ۱۴۰۰ و ترم اول سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۱۴۰۱ درس روان شناسی تجربی را انتخاب کرده بودند. اندازه حجم نمونه ۸۷ آزمودنی بود که دست کم یک سوم کل دانشجویان دوره کارشناسی روان شناسی دانشگاه را دربر می گرفت. اندازه حجم نمونه باتوجه به روش داده پردازی آماری مجذورخی که مناسب تشخیص داده شده بود، کافی به نظر می رسید زیرا استفاده از مجذورخی م شروط به آن است که اندازه فراوانی های مورد انتظار در هر یک از سلولها حداقل ۵ باشد و با این حجم نمونه این انتظار برآورده می شد. انتظار می رفت بزرگی حجم نمونه ضعف در نمونه برداری تصادفی را کم اثر کند. انتخاب همه دانشجویانی که درس روان شناسی تجربی را داشتند به عنوان آزمودنی علتی دوگانه داشت از طرفی دانشجویان را در جریان دوره آموزشی درگیر آزمایش می کرد و از طرف دیگر آزمایشی جدی و کنترل شده برقرار می گردید.

محیط پژوهش

محیط و محل انجام آزمایش آزمایشگاه روان شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر بود. این آزمایشگاه در درجه اول با هدف آموزشی آماده شده بود.

ابزار تحقیق

ابزار تحقیق مجموعه ای به نام تعارض نگار^۱ بود. تعارض نگار داری یک صفحه با دو لامپ و امکان روشن شدن به رنگهای سبز و قرمز، یک پرده و یک جعبه فرمان به علاوه مقداری کاغذ ۱۴×۱۱ سانتی متری بود. شکل زیر را ببینید.

تعارض نگار

بعلاوه یک قلم برای ترسیم خطوط در کار بود.

طرح تحقیق

شیوه اجرا در تمام کوشش های آزمایشی یکسان بود.

برای جلوگیری از تصنعی شدن رفتار آزمودنی و احتمالاً تحقق «اثر انتظار آزمایشگر» آزمودنی از هدف تحقیق بی اطلاع گذاشته شد.

آزماینده قبلاً با طرز کار دستگاه آشنا شده بود. دکمه ها را دست کاری کرده و به طور هم زمان روی دو تا از آنها فشار آورده بود و به طور کلی تمرین لازم را انجام داده بود تا حین اجرای آزمایش با مشکلی روبرو نشود. طول زمان روشنی لامپها در همه موارد نزدیک به یک ثانیه بود.

آزمودنی هایی که برای قسمت بعد انتخاب می شدند در آزمایش قبلی شرکت نداشتند.

این آزمایش در موقعیت آزمایشگاهی صورت گرفت و آزمودنی ها متوجه تحت آزمایش بودن خود بودند.

شیوه اجرای آزمایش

کلیدهای محرکها که در پشت پرده قرار دارد، آزماینده را قادر می سازد تا محرکهای مختلف را به طور جداگانه یا هم زمان ارائه نماید.

آزماینده کلیدهای قطع و وصل را دست کاری می کند.

در تمام دستورالعمل ها، آزماینده بر سرعت عمل تأکید کرد.

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

قسمت اول (جاذب - جاذب)

دستورالعمل - «در این آزمایش، شما باید با سرعت هرچه تمام‌تر به محرک سبز پاسخ دهید. طرز پاسخ دادن به این صورت است که یک خط مستقیم در جهت محرک (یعنی چراغ) ترسیم می‌کنید. مداد خود را در مقابل نشانه‌ای که در پایین کادر قرار دارد بگذارید (مجری آزمایش محل قرار گرفتن مداد را با دست نشان می‌دهد). یک چراغ گاهی در سمت راست و گاهی در سمت چپ روشن خواهد شد. کار شما این است که از نشانه شروع کنید و هر چه سریع‌تر خطی تا چراغ روشن بکشید».

آنگاه آزماینده محرک سبز سمت راست (ر) یا چپ (چ) را، بدون آن‌که به آزمودنی امکان حدس ترتیب ارائه آنها را بدهد، به صورت زیر روشن کرد:

چ چ ر ر چ ر ر چ ر ر چ ر ر چ «چ» مخفف چپ و «ر» مخفف راست. بعد از این تمرین، آزمایش را به ترتیب چ ر ر چ ر ادامه داد. در این لحظه، آزماینده، بدون اظهار، در آن واحد روی دو دکمه فشار می‌آورد و دو چراغ را به طور هم‌زمان روشن می‌کند. آنچه آزمودنی انجام می‌دهد به دقت مورد مشاهده قرار می‌گیرد.

قسمت دوم (دافع - دافع)

این قسمت در اصل شبیه قسمت اول بود اما آزماینده چراغهای قرمز را ارائه می‌کرد. دستورالعمل آزمایش بالا بود به استثناء این‌که آزمودنی باید خط را در جهت گوشه مخالف چراغ قرمز روشن ترسیم نماید. به عبارت دیگر، اگر چراغ سمت چپ روشن شود، خط باید در جهت گوشه سمت راست ترسیم گردد و برعکس. روش و ترتیب ارائه محرکها به همان صورتی است که در قسمت اول تشریح گردید.

اگر آزمودنی در موقعیت تعارضی ترسیمی نمی‌کرد یا می‌پرسید چه کار کنم؟ یا عبارت معرف تردید در ترسیم مثل «هر دو چراغ روشن شد» صورت می‌داد، عدم ترسیم مسجل می‌شد. اگر آزمودنی با تأخیر هم ترسیم می‌کرد، ترسیم محسوب می‌شد.

یافته‌های تحقیق

توصیف آماری

فراوانی و درصد ردیفهای مشاهده شده‌ی سلوکهای ترسیم و عدم ترسیم در موقعیتهای تعارضی جاذب - جاذب و دافع - دافع در جدول توافقی زیر همراه مجموع ستونها و ردیفها درج شده است. این داده‌ها مرجع پردازشهای بعدی است. چون تعداد آزمودنی‌های موقعیت دافع - دافع بیشتر از موقعیت جاذب - جاذب است، مقایسه داده‌های خام سلوک این دو موقعیت تعارضی با هم درست نیست ولی درصد این داده‌ها امکان می‌دهد تا مقایسه پذیر باشند.

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

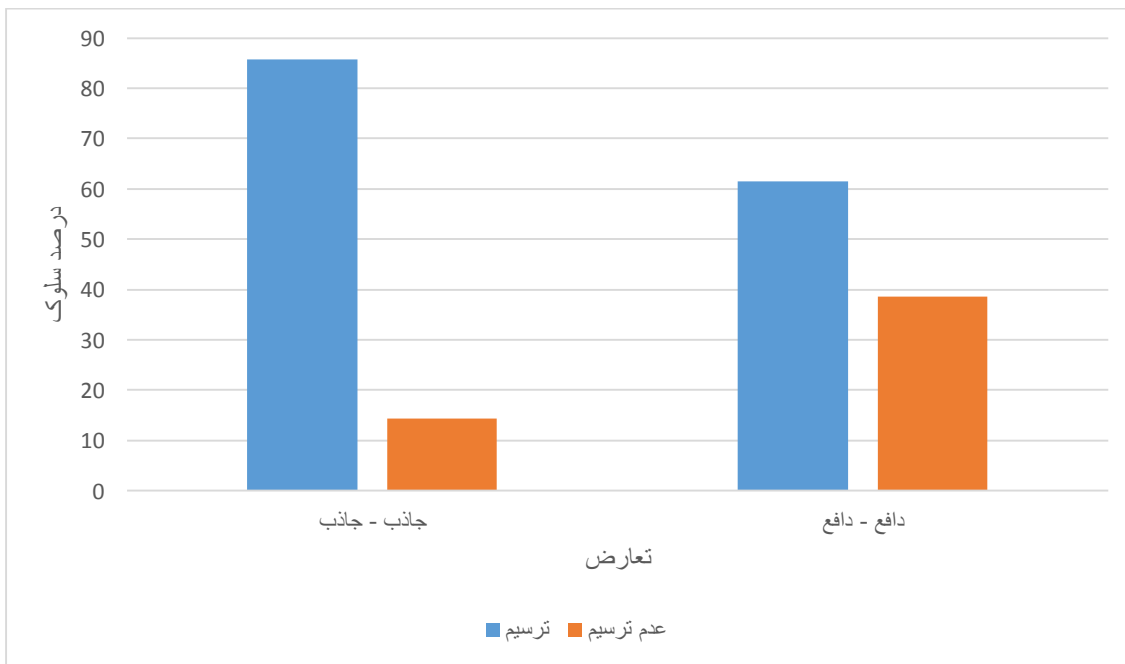
تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

جدول ۱ فراوانی و درصد مشاهده شده ردیفها برای سلوک‌ها در موقعیتهای تعارضی جاذب - جاذب و دافع - دافع در جدول توافقی همراه مجموع ردیفها و ستونهای آزمودنی‌ها

مجموع	سلوک		مغایرهای تحقیق	سطوح متغیر
	ترسیم	عدم ترسیم		
۳۵	۳۰	۵	فراوانی	جاذب - جاذب
۱۰۰	۸۵/۷	۱۴/۳	درصد	تعارض
۵۲	۳۲	۲۰	فراوانی	
۱۰۰	۶۱/۵	۳۸/۵	درصد	دافع - دافع
۸۷	۶۲	۲۵	فراوانی	مجموع
۱۰۰	۷۱/۳	۲۸/۷	درصد	

جدول فوق نشان می‌دهد که سلوک ترسیم ۷۱/۳ درصد در مقابل ۲۸/۷ درصد عدم ترسیم است تقریباً ۲/۴۸ برابر عدم ترسیم است. نسبت‌ها در موقعیتهای تعارضی یکسان نبود و سلوک ترسیم در تعارض جاذب - جاذب ۸۵/۷ در مقابل عدم ترسیم ۱۴/۳ درصدی، نسبت ۵/۹۹ برابری را نشان می‌داد. ولی سلوک ترسیم در تعارض دافع - دافع ۶۱/۵ در مقابل عدم ترسیم ۳۸/۵ درصدی ۱/۶ برابر بود.

نمودار زیر امکان مقایسه سلوکهای ترسیم و عدم ترسیم در موقعیتهای تعارضی جاذب - جاذب و دافع - دافع را می‌دهد. برای مقایسه‌پذیر بودن دو موقعیت تعارضی باهم، نمودارها بر اساس درصدهای جدول فوق تهیه شده‌اند.

نمودار ۱ نمودار درصد ردیفهای سلوک ترسیم و عدم ترسیم برای موقعیتهای تعارضی دافع - دافع و جاذب -

جاذب

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

نمودار نشان می‌دهد که ترسیم بر عدم ترسیم غلبه دارد. این غلبه در موقعیت تعارضی جاذب - جاذب واضح‌تر است. به همین ترتیب، عدم ترسیم در موقعیت تعارضی دافع - دافع بر عدم ترسیم در موقعیت تعارضی جاذب - جاذب غلبه دارد.

فراوانی و درصد ستونهای مشاهده شده‌ی سلوکهای ترسیم و عدم ترسیم در موقعیتهای تعارضی جاذب - جاذب و دافع - دافع در جدول توافقی زیر همراه مجموع ستونها و ردیفها درج شده است. همانند جدول قبل در صدها تهیه شده‌اند ولی با این تفاوت که مجموع ستونها ۱۰۰٪ منظور شده‌اند.

جدول ۲ فراوانی و درصد مشاهده شده ستونها برای سلوکها در موقعیتهای تعارضی جاذب - جاذب و دافع - دافع در جدول توافقی همراه مجموع ردیفها و ستونهای آزمودنیها

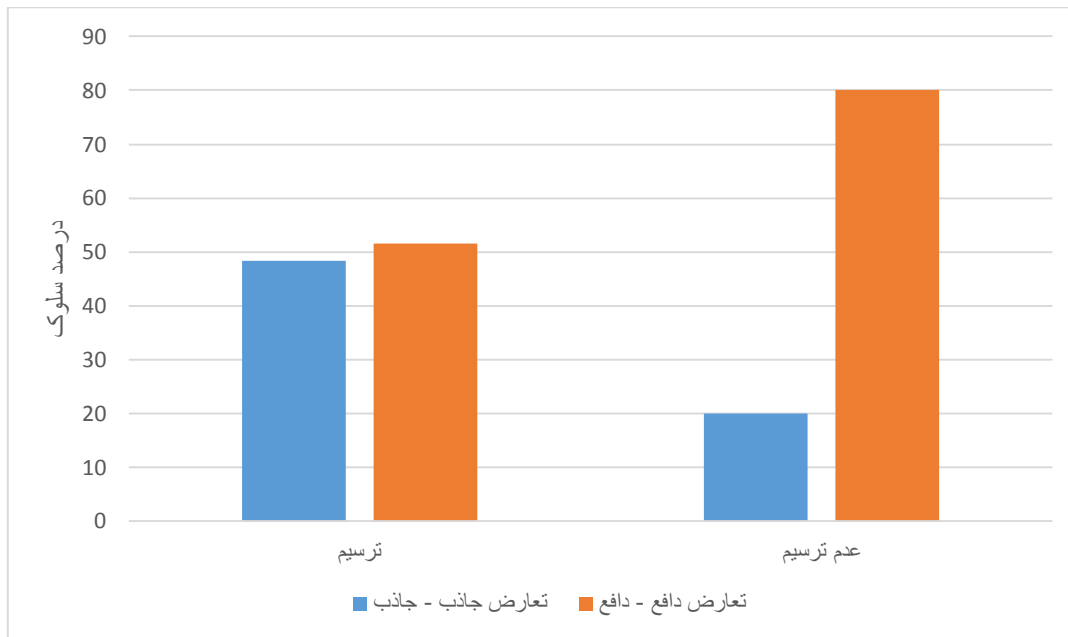
مجموع	سلوک		متغیرهای تحقیق	
	ترسیم	عدم ترسیم	سطوح متغیر	
۳۵	۳۰	۵	فراوانی	جاذب - جاذب
40.2	48.4	20	درصد	تعارض
۵۲	۳۲	۲۰	فراوانی	دافع - دافع
59.8	51.6	80	درصد	
۸۷	۶۲	۲۵	فراوانی	مجموع
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	درصد	

جدول فوق نشان می‌دهد که سلوک ترسیم در تعارض دافع - دافع ۵۱/۶ است در حالی که در تعارض جاذب - جاذب ۴۸/۴ است. تفاوت ۳/۲ درصد مشاهده شده زیاد نیست و می‌توان آنرا ناشی از تصادف دانست ولی سلوک عدم ترسیم در تعارض دافع - دافع ۸۰ درصد است در حالی که در تعارض جاذب - جاذب ۲۰ درصد است و این نسبت ۴ برابری را نشان می‌دهد.

نمودار زیر امکان مقایسه ۱۰۰٪ سلوک ترسیم با ۱۰۰٪ عدم ترسیم در موقعیتهای تعارضی جاذب - جاذب و دافع - دافع را می‌دهد. برای مقایسه پذیر بودن دو موقعیت تعارضی با هم، نمودار بر اساس درصدهای جدول فوق تهیه شده‌اند.

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

نمودار ۲ نمودار درصد ستونهای سلوک ترسیم و عدم ترسیم برای موقعیتهای تعارضی دافع - دافع و جاذب - جاذب

نمودار فوق نشان می‌دهد که درصد ترسیم در دو موقعیت تعارضی تفاوت ناچیزی دارند در حالی که عدم ترسیم در موقعیت دافع - دافع ۴ برابر موقعیت تعارض جاذب - جاذب است.

فراوانی مورد انتظار سلوکهای ترسیم و عدم ترسیم در موقعیتهای تعارضی جاذب - جاذب و دافع - دافع در جدول توافقی زیر همراه مجموع ستونها و ردیفها درج شده است. این داده‌ها مرجع محاسبه مجذورخی دومتغیری است. این یافته‌ها بر روی اکتشافی برقراری شرط استفاده از مجذورخی هم هست که معین می‌کند هیچ خانه‌ای در وضعیت درجه آزادی ۱ نباید کمتر از ۵ باشد.

جدول ۳ فراوانی مورد انتظار سلوک‌ها در موقعیتهای تعارضی جاذب - جاذب و دافع - دافع در جدول توافقی همراه مجموع ردیفها و ستونهای آزمودنی‌ها

مجموع	سلوک		سطوح متغیر	متغیرها
	ترسیم	عدم ترسیم		
۳۵	24.9	10.1	جاذب - جاذب	تعارض
۵۲	37.1	14.9	دافع - دافع	
۸۷	62	25		مجموع

از جدول فوق برمی‌آید که فراوانی مورد انتظار هیچ خانه‌ای کمتر از ۵ نیست. کمترین فراوانی ۱۰/۱ است.

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

استنباط آماری

مجدورخی دومتغیری (آزمون همگونی) به مقایسه سلوک با دو ارزش ترسیم و عدم ترسیم در موقعیت تعارضی جاذب - جاذب و موقعیت تعارضی دافع - دافع پرداخت. نتایج نشان داد که مقدار مجدورخی محاسبه شده 5.971 بود که از مقدار بحرانی با ۱ درجه آزادی و ۹۵٪ اطمینان (۳/۸۴) بزرگ‌تر بود. به این ترتیب فرض صفر رد شد.

یافته‌های جنبی

مشاهدات مجری تحقق نشان داد که در موقعیت تعارض دافع - دافع اغلب آزمودنی‌هایی که ترسیم را بر عدم ترسیم ترجیح می‌دادند پیش از ترسیم اندکی مکث می‌کردند. شبیه این مکث در تعارض جاذب - جاذب هم مشاهده شد ولی نه به اندازه مکث در موقعیت تعارض دافع - دافع. البته در طرح تحقیق برای ثبت مدت مکث و مقایسه آن در دو موقعیت تعارض پیش‌بینی صورت نگرفته بود. باز مشاهدات محقق در موقعیت تعارض جاذب - جاذب نشان داد که بسیاری از آزمودنی‌ها که ترسیم را ترجیح می‌دادند، به هر دو طرف ترسیم می‌کردند.

بحث و نتیجه‌گیری

جدول ۱ نشان داد که سلوک ترسیم در تعارض جاذب - جاذب ۸۵/۷ درصد در مقابل عدم ترسیم ۱۴/۳ درصدی، نسبت ۵/۹۹ برابری را نشان می‌داد. ولی سلوک ترسیم در تعارض دافع - دافع ۶۱/۵ درصد در مقابل عدم ترسیم ۳۸/۵ درصدی ۱/۶ برابر بود. نمودار ۲ هم به گونه عینی فزونی عدم ترسیم در موقعیت دافع - دافع را بر تعارض جاذب - جاذب نشان می‌دهد. در توصیف تعارضها گفته شد فرد در تعارض جاذب - جاذب با انتخاب هر گزینه متعارض به خواسته‌ای می‌رسد و اینکه این نوع تعارضها معمولاً به‌زودی برطرف می‌شوند. این در حالی است که تعارض دافع - دافع می‌تواند منجر به درماندگی و حتی فرار شود. مشاهدات محقق (ورای ابزار تحقیق پیش‌بینی شده در تحقیق) نیز نشان می‌داد که در موقعیت تعارض دافع - دافع اغلب آزمودنی‌هایی که ترسیم را بر عدم ترسیم ترجیح می‌دادند پیش از ترسیم اندکی مکث می‌کردند. بعلاوه جدول ۲ نشان داد که سلوک ترسیم در تعارض دافع - دافع ۵۱/۶ است در حالی که در تعارض جاذب - جاذب ۴۸/۴ است. تفاوت ۳/۲ درصد مشاهده شده زیاد نیست و می‌توان آنرا ناشی از تصادف دانست ولی سلوک عدم ترسیم در تعارض دافع - دافع ۸۰ درصد است در حالی که در تعارض جاذب - جاذب ۲۰ درصد است و این نسبت ۴ برابری را نشان می‌دهد. این نتیجه تأیید فزونی معنی‌دار ترجیح عدم ترسیم در موقعیت تعارض دافع - دافع در مقایسه با تعارض جاذب - جاذب است. این نتیجه با پیش‌بینی فرضیه تحقیق همخوانی داشت. پیش از داده‌پردازی استنباطی شرط برابر یا بیشتر از ۵ فراوانی موردانتظار خانه‌های جدول ۲×۲ به آنگونه که از جدول ۳ پیداست بررسی و تأیید شد. داده‌پردازی استنباطی نشان داد که مقدار مجدورخی محاسبه شده در مقایسه سلوک (با دو سطح ترسیم در مقابل عدم ترسیم) در دو موقعیت تعارضی جاذب - جاذب و دافع - دافع 5.971 است. مجدورخی محاسبه شده از مقدار بحرانی با ۱ درجه آزادی و ۹۵٪ اطمینان (۳/۸۴) بزرگ‌تر بود، به این ترتیب فرض صفر رد شد و نتایج فرضیه تحقیق را تأیید می‌کرد.

این یافته‌ها قسمتی از یافته‌های تحقیق بود. از طرف دیگر، جدول ۱ نشان داد که سلوک ترسیم ۷۱/۳ درصد در مقابل ۲۸/۷ درصد تقریباً ۲/۴۸ برابر عدم ترسیم است یعنی آزمودنی‌ها به‌رغم تمایل بیشتر به عدم ترسیم در تعارض دافع - دافع به نسبت تعارض جاذب - جاذب، تمایل به صورت دادن رفتار «قابل مشاهده» دارند تا رفتار «غیرقابل مشاهده». نمودار ۱ نیز به گونه عینی تمایل به ترسیم را در هر دو نوع تعارض نشان می‌دهد. این یافته این ادعا را تأیید نمی‌کند که در تعارض دافع - دافع تمایل غالب این است که هدف را رها کنیم یا از طریق فرار کردن یا با توسل به «خیال‌بافی»، از موقعیت فرار کنیم؛ اگر چنین بود باید عدم ترسیم در تعارض دافع - دافع بیشتر از ترسیم

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

می‌بود. نتیجه بسیاری از تحقیقات نشان داده که در تعارض جاذب - جاذب سلوک غالب تصمیم سریع‌تر و در تعارض دافع - دافع سلوک غالب فرار است (مان، ۱۳۵۲) نتیجه تحقیق حاضر با این ادعاها تا حدودی ناهمخوان بود زیرا معلوم شد در هر دو نوع تعارض سلوک عمل کردن بر فرار ارجحیت دارد.

نوع تحقیق آزمایشگاهی بود. این روش با مشکلات جدی چند روبروست. مهم‌ترین مشکل این واقعیت است که آزمایشگر صحنه‌ای را به وجود آورد که با موقعیتهای «واقعی زندگی» موردعلاقه‌اش کمتر ارتباط داشت. کاری که آزمودنی باید صورت می‌داد ترسیم‌هایی بود که برای اجرای آن انگیزه‌ای جز دستور آزمایشگر نداشت. علاوه بر این، انتخاب یکی از دو پاسخ در مقایسه با تجربه واقعی افراد در بیرون از آزمایشگاه بسیار ابتدایی‌تر به نظر می‌رسد. یکی از مهم‌ترین ویژگیهای این آزمایش وقوف آزمودنیها به اینکه در موقعیت آزمایشی هستند بود؛ اینکه می‌دانند موقعیت تصنعی است و در موقعیت تصنعی رفتار تصنعی غیرمنتظره نیست. در جهان واقعی رویداد موردنظر همیشه در یک بافت صورت می‌گیرد؛ همین بافت است که ممکن است آثار مهم اما به‌ظاهر نامربوطی بر رفتار و احساسات فرد داشته باشد. حذف متغیرهای بافتی به این منظور که آزمایش به طور دقیق انجام شود در صورتی که متغیرهای یاد شده همیشه در جهان موجود باشند، به تعمیم‌پذیری صدمه می‌زند.

نوع تحقیق بنیادی بود پس کاربردی نبود. آزمودنی‌های محدود به دانشجویان روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر بود پس نتیجه‌گیری کاربردی از یافته‌ها بی‌اشکال نیست.

مطلوب این است که هر فرضیه قابل پژوهش آزمایشی را هم به طریق آزمایشگاهی و هم به طریق میدانی آزمایش کرد. فرقی هم نمی‌کند اول فرضیه‌ای را به طریق آزمایشگاهی آزمود یا به طریق میدانی. به نظر می‌رسد در موقعیت کاربردی نیز عمل بر فرار تقدم داشته باشد لذا پیشنهاد می‌شود طرح تحقیق میدانی تهیه و اجرا شود. توصیه می‌شود تحقیقات با نمونه‌برداری تصادفی صورت گیرد.

فهرست منابع

اتکینسون، ریتال و اتکینسون، ریچارد س و هیلگارد، ارنست ر. (۱۳۶۸). *زمینه روانشناسی* (جلد ۲). (محمد نقی برهانی، تدوین محمدنقی برهانی، سعید شاملو، یوسف کریمی، نیسان گاهان و کیانوش هاشمیان) تهران: رشد. بازیابی ویرایش هشتم ۱۹۸۳

سانتراک، جان دبلیو. (۱۳۸۳). *زمینه روانشناسی سانتراک* (جلد ۲). (ترجمه مهرداد فیروزبخت) تهران: رسا. بازیابی ۲۰۰۳

گنجی، حمزه. (۱۳۸۵). *بهداشت روانی*. تهران: ارسباران.

مان، نرمان. ل. (۱۳۵۲). *اصول روانشناسی: اصول سازگاری آدمی* (جلد ۲). (ترجمه محمود ساعتچی) تهران: امیرکبیر. بازیابی ۱۹۷۲

نوردبی، ورنون و هال، کالوین. (۱۳۶۹). *راهنمای نظریه‌ی روان‌شناسان بزرگ*. (احمد به پژوه و رمضان پارچه‌باف دولتی) تهران: رشد.

هرگنهان، بی. آر و السون، متیو اچ. (۱۳۷۹). *مقدمه‌ای بر نظریه‌های یادگیری*. (ع. سیف، مترجم) تهران: دوران. بازیابی ۱۹۹۷

سومین کنفرانس ملی پژوهش‌های سازمان و مدیریت

تهران - ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱

WikiDiff. (? , ? ?). *Demeanor vs Attitude - What's the difference?* Retrieved from WikiDiff:
<file:///E:/Demeanor%20vs%20Attitude%20-%20What's%20the%20difference%20WikiDiff.htm>

WikiDiff. (? , ? ?). *Demeanor vs Personality - What's the difference?* Retrieved from WikiDiff:
<https://wikidiff.com/personality/demeanor>

۱
۲